

7. Програми початкової школи для шкіл з українською мовою викладання.. Держ. учбово-педагог. видавництво «Радянська школа». – Х., 1936. – 127 с.
8. Програми початкової школи Держ. учбово-педагог. видавництво «Радянська школа». – К., 1937. – 128 с.
9. Румер М. Музыка на фронте социалистического строительства / М. Румер // Искусство и дети. – 1930. – №10. – С.12-15.
10. Румер М. Обсуждаем новые программы по музыке / М.Румер // Искусство и дети. – 1931. – №4. – С.24-26.

Анотація

У статті розглядаються особливості змісту програм, спрямованих на формування хорової культури школярів у 30-ті роки ХХ ст..

Аннотация

В статье рассматриваются особенности содержания программ, направленных на формирование хоровой культуры школьников в 30-е годы ХХ ст.

Summary

The article is devoted to the features of maintenance of the programs, directed on forming of choral culture of scholars in 30-ies of XX century.

Ключові слова: хоровий спів, програма, вокально-хорові навички, репертуар.

Ключевые слова: хоровое пение, программа, вокально-хоровые навыки, репертуар.

Key words: choral singing, program, vocally choral skills, repertoire.

Подано до редакції 24.10.2011.

УДК:37.03.398

©2012

Танько Т.П.

ДИДАКТИЧН УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Підвищення ролі загальнолюдських цінностей, збагачення духовної культури, відновлення зв'язків з національними джерелами, зростання інтелектуального та творчого потенціалу особистості викликають необхідність створення оновлених педагогічних концепцій освіти і навчання, які сприяють не тільки передачі учням певного обсягу знань і вмінь, але й розвитку творчого мислення, мобілізації внутрішніх сил, духовної активності, здібностей до самоосвіти та самовдосконалення.

Важливе місце займає якісне покращення підготовки педагогічних кадрів, спрямованість на формування у майбутніх учителів творчого ставлення до своєї професійної діяльності, вміння організувати роботу таким чином, щоб діти в процесі навчання не тільки опанували певні знання й навички, але й розвивали свої творчі нахили, здібності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Проблема формування творчих здібностей актуальна в сучасній музичній педагогіці. Відомі фундаментальні дослідження з психології творчості Л.Виготського, С.Рубінштейна, Б.Кедрова, А.Буршлінського, Я.Пономарьова, О.Тихомирова.

Пошуки шляхів та методів формування й розвитку музичних і музично-творчих здібностей досліджували А.Арісменді, Е.Башич, П.Вейс, В.Верховинець, Д.Кабалевський, М.Леонтович, К.Орф, К.Стеценко та ін.

Формулювання цілей статті... Зміна освітньої парадигми зумовлює необхідність переосмислення сфери виховання творчої особистості засобами мистецтва та розробку ефективних умов, оптимальних методик і технологій, що відповідають сучасним методологічним та теоретичним засадам.

Виходячи з цього, метою статті є дослідження дидактичних умов розвитку творчих якостей у студентів музично-педагогічних факультетів у різних видах навчально-виховної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження... У професійно-педагогічній діяльності вчителя музики, в практичній роботі якого поряд з викладанням різноманітних методик особливе місце посідає музично-естетична діяльність, яка є основним засобом впливу на духовний світ дітей, розвиток їх художнього мислення, збагачення емоційного досвіду. Наявність у педагога такого профілю можливостей впливати на музично-естетичний розвиток учнів певною мірою залежить передусім від рівня розвитку його особистих творчих якостей, що є запорукою успішної професійної діяльності. Тому музично-педагогічна підготовка та професійний розвиток студентів повинні розглядатися як багаторівневий процес, що може активно впливати на формування творчих якостей майбутнього фахівця.

Відомо, що творчу особистість можна сформувати тільки завдяки її залученню до творчої діяльності, творчого пошуку. З метою вирішення цього завдання навчально-виховний процес слід спрямувати на активізацію саме творчого аспекту навчальної роботи, у процесі якої студент для вирішення проблемної ситуації може сам аналізувати проблему, відшукувати рішення, обмірковувати стратегію дій.

Умови оптимізації музично-педагогічного процесу містяться у цілеспрямованій передачі соціально-історичного досвіду, естетичних аспектів функціонування музичного мистецтва в соціокультурному середовищі, особливостей виконавської майстерності тощо. Виходячи з цього розвиток творчих здібностей майбутніх учителів

музики має бути пов'язаний з урахуванням жанрової специфіки музичних творів, їх форми, композиційної структури, художньо-образного змісту, засобами музичної виразності, артистизму, розвитку музично-творчого мислення.

Забезпечення ефективності розвитку творчих якостей майбутніх учителів музики передусім залежить від застосування етапності, наступності у викладанні музично-теоретичного матеріалу. Опанування студентами новими знаннями, вміннями та навичками відбувається в процесі поступового ускладнення навчальних завдань (проблемних ситуацій).

Це обумовлює різноманітність або варіативність організаційних форм діяльності в процесі навчання, що пов'язано, передусім, з використанням індивідуально-диференційованого підходу щодо організації музично-педагогічної діяльності студентів у процесі засвоєння теоретичного матеріалу в інструментальному, хоровому, вокальному класах тощо. При цьому передбачається використання в педагогічному процесі індивідуальних, колективних та дрібногрупових форм навчання. Така варіативність проведення занять вимагає поетапності вивчення музичного матеріалу, визначення педагогічно доцільного репертуару, вибору змісту музичного матеріалу, а також певних засобів педагогічних дій відповідно до стану сформованості комплексу творчих якостей майбутніх учителів музики.

Реалізація єдності освітньої, виховної та розвиваючої функцій навчання пов'язана не тільки з урахуванням різного змісту навчання, використанням ефективних методів і методик, орієнтованих на досягнення різних рівнів засвоєння навчального матеріалу, але й з цілеспрямованим вибором відповідних форм навчання. Тому саме організаційну форму навчання слід розглядати як варіативну, відповідно до мети, змісту навчального матеріалу, методів та умов навчання.

Комплекс творчих якостей майбутнього вчителя музики виступає як складне утворення та виявляється на різних рівнях художньо-творчої діяльності: і на інтелектуальному рівні як прояв внутрішньої творчої активності, і на рівні практичної, музично-виховної, навчальної та виконавської діяльності, в яких реалізується набутий досвід, знання, вміння, а також сформовані творчі якості.

Втіленню варіативності сприяє наявність такої форми навчання, як індивідуальні заняття. Ця форма навчання традиційно існує в системі музичної освіти та використовується як головна, базова. Саме вона дозволяє розширити можливості процесу розвитку творчих якостей у студентів музичних спеціальностей. Крім того, індивідуальна форма роботи, як показала музично-педагогічна практика, забезпечує можливість широкого вибору навчальної музичної інформації певного змісту – теоретичної та практичної, використання ефективних методів навчання, адекватних індивідуальним особливостям студентів, рівню їх загально-естетичного, музичного й фахового розвитку. Індивідуальна форма навчання надає можливість педагогові в кожному окремому випадку враховувати рівень професійної підготовки кожного студента, його музично-творчих здібностей, якостей, загальнокультурного та музичного розвитку і, на цій основі, визначити ступінь складності твору, що вивчається, як з боку його музичного змісту, так і з боку його технічного втілення у виконавстві.

Використання індивідуальних та колективних форм в їх варіативному комбінуванні з орієнтацією на поступове ускладнення й диференціацію навчальних завдань, у сполученні із проблемністю створює той розвиваючий ефект, який забезпечує не тільки глибоке та стійке засвоєння студентами музично-теоретичних фахових знань, а й сформованість самостійного мислення, вміння критично оцінювати власну професійну музичну діяльність, а звідси і новоутворення, що характеризують ті чи інші творчі якості.

Робота студентів в умовах різних форм занять дає можливість реалізації їхніх потреб та інтересів на різноманітному музичному матеріалі, створює умови для переходу від репродуктивних видів навчальної діяльності до поліфункціональних видів художньо-творчого пошуку. Колективна участь студентів у цій сфері діяльності позитивно впливає на переосмислення власних творчих можливостей, актуалізує творчу ініціативу, спрямовує творчий потенціал на розвиток професійно значущих якостей.

На практиці це відбивається в тому, що різноманітні форми проведення занять надають можливість студентам поступово оволодіти різними видами діяльності: змістовно-організаційним, інформаційно-орієнтаційним, предметно-професійним та художньо-творчим – пошуковим. Завдяки цьому кожний студент має можливість проявити своє ставлення до вирішення проблемних питань, розкрити власні судження, показати оригінальні, неординарні підходи, індивідуальне мислення у визначенні прийомів та засобів художньо-творчого вирішення в інтерпретації музичних творів, підвищити загальний рівень соціальної активності та самостійності.

Набуті музично-теоретичні знання студенти втілюють безпосередньо у практичній діяльності. При цьому слід зауважити, що набуті студентами в процесі навчання у педагогічному вузі музично-теоретичні знання далеко не завжди педагогічно наближені до їх майбутньої професійної діяльності. Так, наприклад, підготовка студентів до проведення комплексних музичних занять без безпосереднього спілкування з дитячою аудиторією не забезпечується оволодінням певних умінь і навичок. Поза увагою також знаходяться навички виконавської та художньої інтерпретації музичних творів, вміння адаптувати нотний текст під реальний шкільний колектив,

варіативність методів роботи з різних видів музичної діяльності, творче застосування знань з історії та теорії музики, розширення діапазону естетичної свідомості майбутніх учителів музики.

У практиці сучасної вищої школи значна увага надається розробці проблеми мобілізації внутрішньо активного ставлення студентів до музично-професійного навчання. На це спрямоване використання різних методик розвиваючого навчання, застосування оптимального сполучення продуктивних методів, форм індивідуальної та колективної роботи, урахування індивідуальних особливостей тих, хто навчається. У цьому зв'язку необхідним є застосування "гнучкого моделювання", що ефективно сприяє вирішенню питань розвитку мотиваційної сфери студентів, скерованої на творчий підхід до навчання. Це вимагає розробки різних за типологією навчальних завдань, побудованих на музичному матеріалі. Розробка таких завдань, що моделюють майбутню музично-творчу діяльність студентів, заснована на принципах залучення предметного і соціального компонентів практичної діяльності. У розробці завдань необхідно враховувати аспект діяльності в умовах художньо-творчої взаємодії індивіда, колективу, що включає створення, вивчення та виконання кращих і педагогічно доцільних зразків музичного мистецтва. Певний репертуар є обов'язковим для вивчення його кожним студентом. Після індивідуального показу студентами окремих музичних творів викладач, при активному залученні всіх студентів, відбирає найбільш вдалі інтерпретаційні варіанти з урахуванням колективної думки. Під керівництвом педагога уніфікується і створюється найцікавіша, змістовна, динамічна концепція інтерпретації твору, яка надалі пропонується для впровадження у майбутню практичну діяльність. У такий спосіб, використовуючи індивідуальні можливості кожного студента, при залученні колективного інтелекту та колективної праці з'являється оптимальний педагогічний прийом навчально-творчого процесу, який поєднує у собі індивідуальний і колективний підхід як один із методів навчальної роботи. Це впливає на розвиток соціальної орієнтації студентів і виявляється в їхній готовності до співробітництва і співтворчості, відбивається на гуманістично-естетичному ставленні до навчально-творчої діяльності, на створенні позитивного морально-психологічного клімату в колективному спілкуванні та міжособистісних взаєминах.

Слід наголосити, що підвищення ефективності процесу навчання на основі використання навчальних завдань з метою формування творчих якостей майбутніх учителів музики передусім залежить від активного використання в ньому провідних педагогічних принципів, таких як: науковості, систематичності, послідовності, цілеспрямованості, зв'язку теорії з практикою, активності, поєднання індивідуальних і колективних форм роботи.

Так, при засвоєнні головних понять різноаспектного навчального музичного матеріалу, виробленні відповідних умінь та навичок студенти повинні виявити суттєвий зв'язок, що визначає зміст і структуру всього обсягу даного матеріалу, а частково сформовані знання та вміння мають стати вихідними із загальних. При цьому слід прагнути до того, щоб студенти поступово переходили від репродуктивного сприйняття навчальної музичної інформації до художньо-творчого її осмислення та опрацювання. Це уможливує забезпечення належного рівня активності студентів на заняттях різного типу щодо продуктивного опанування різноманітного музичного репертуару.

Відомо, що педагогічний вплив виявляється завдяки певним педагогічним вимогам щодо виконання студентами навчальних завдань. До них відносяться:

- вміння зробити загальний музично-теоретичний аналіз кожного твору, окреслити відповідні етапи виконання завдання;
- вміння визнати конкретний зміст і послідовність виконання окремих епізодів побудови музичного твору;
- вміння виявити характерне, емоційне вирішення виконавської інтерпретації кожного конкретного епізоду й наповнення його внутрішнім художньо-образним змістом;
- вміння поєднати окремі епізоди, фрагменти, частини твору, встановити їхні зв'язки адекватно його цілісній концептуальній структурі в ракурсі певного завдання;
- вміння визначити параметри контролю та оцінки дій щодо виконання завдання;
- вміння розкрити музично-художній образ твору в особистісній інтерпретації.

У процесі навчання реалізуються особистісні якості студентів, їх ставлення до сприйняття та оцінки дидактичних умов його організації та проведення. Його удосконаленню сприятимуть додаткові педагогічні стимули, які змогли б викликати активізацію мотиваційних ресурсів студентів у процесі опанування різними жанрами музичних творів.

Загальноновизнаними показниками сформованості професійно-орієнтованої мотиваційної сфери студентів є результати навчальної діяльності і характер переходу самого навчального процесу від репродуктивного до креативного.

Характер навчальної діяльності, її результат як опосередкований показник сили мотивації визначається за такими критеріями, як активність засвоєння навчального матеріалу, ініціативність, самостійний пошук інформації, виконання додаткових завдань, самостійність у вирішенні художньо-творчих завдань, бажання висловити і

обґрунтувати власну думку і особистісне ставлення до навчального матеріалу, емоційно-вольові компоненти навчання.

При цьому слід підкреслити, що формування мотиваційної сфери особистості стає можливим за умов урахування актуальної мотивації, її діяльності в даний момент, її індивідуальних особливостей, сформованості знань, практичних вмінь та навичок, рівня творчого розвитку особистісних якостей. Тому засобами використання гнучкого моделювання мотиваційних викликів, що спонукають студентів до вдосконалення творчих якостей стають, з одного боку, здобуття педагогом певної інформації щодо динамічного розвитку творчих якостей у студентів-музикантів, а з іншого – урахування диспозиційних і функціональних чинників мотивації в єдиній системі регуляції навчальної діяльності.

Значущою умовою виступає активізація самостійної музично-творчої діяльності, що базується на взаєминах між суб'єктами, і забезпечує сформованість цілісної структури творчих якостей у майбутніх вчителів музики.

Погляд на діяльність як багатофункціональний процес, що визначає розвиток особистості, обґрунтований психолого-педагогічною наукою. Діяльність розглядається як цілісний процес, що існує в єдності двох його складових – предметно-практичної та комунікативної. Кожна з цих складових має свою функціональну особливість, мережу внутрішнього розвитку.

Процес внутрішнього накопичення соціального досвіду зумовлює динаміку розвитку мотиваційної сфери особистості, появу новоутворень й на певному етапі досягає рівня виходу, реалізації цього досвіду в діяльності, адекватній загальному розвитку особистості.

Забезпеченню ефективності розвитку, мотиваційної сфери в процесі навчальної діяльності сприяє організація та впровадження в навчальну практику самостійної роботи студентів із засвоєння ними музичних творів як невід'ємного компоненту системи вищої музично-педагогічної освіти. Це творчо-пізнавальна, музично-аналітична, ціннісно-орієнтаційна, практично-виконавська, художньо-інтерпретаційна, творча самостійна діяльність.

При цьому акцент робиться на внутрішню мотивацію, яка є стабільною спонукою до самостійної пізнавальної і творчої діяльності. Центральним стрижнем моделювання виступає суб'єкт навчання, його особистісні якості, рівень музично-педагогічної підготовки, набутий музичний досвід у галузі музичного виховання, сформовані музичні здібності і творчі якості, а також мотивація, спрямована на інтелектуальну і творчу активність.

Організація самостійної роботи студентів в умовах вищого навчального закладу має бути підпорядкована певним вимогам, а саме:

- підвищенню функціональної ролі самостійної роботи в навчально-виховному процесі;
- розвитку внутрішньої мотивації в напрямі підвищення пізнавальної творчої активності студентів;
- психолого-педагогічній обґрунтованості самостійної роботи в межах цілісного навчального процесу з точки зору формування позитивної установки на творчість, навчання, здійснення професійної діяльності.

Цілісний підхід до самостійної роботи студентів дозволяє виявити її зовнішню та внутрішню сторони, що знаходяться в постійній взаємодії та єдності. Перша (зовнішня) сторона обумовлюється виховними функціями, спрямованими на розвиток творчих якостей майбутнього вчителя музики, а друга (внутрішня) – мотиваційними, пізнавальними, орієнтаційними, професійними, тобто широкоаспектними художньо-творчими функціями студента.

Функції першого порядку можуть знайти своє відбиття у певних навчальних діях, наприклад:

- викладач дає конкретне завдання кожному студенту в теоретичному або практичному варіанті для самостійної роботи;
- конкретизує мету, розкриває головні напрями послідовності виконання роботи;
- забезпечує спостереження (опосередковане) за практичними діями студентів;
- виявляє ступінь засвоєння студентами змісту виконуваної самостійної роботи та її результативність;
- встановлює рівень сформованості нових професійних знань, вмінь, навичок, здобутих в процесі самостійного пошуку;
- оцінює якість виконаної самостійної роботи;
- фіксує розвиток комплексу творчих якостей, які стимулюють самостійну художньо-творчу діяльність студентів.

Функції другого порядку окреслюються у самостійній роботі студентів, що носить поліфункціональний характер. Студенти самостійно сприймають, усвідомлюють мету роботи; виявляють елементи нових знань, які

потрібно засвоїти; накреслюють стратегію дій, використовують певну систему засобів та прийомів щодо виконання самостійного завдання; підбирають варіанти виконавської інтерпретації музичного твору; виконують завдання, здійснюючи при цьому самоконтроль та самооцінку набутих музично-теоретичним знанням, виконавським практичним вмінням, а також новоутвореним особистісним якостям. У зв'язку з цим підсилюється мотивація самостійної роботи студентів (зовнішня мотивація), а саме: пізнавальна – на досягнення результатів у музично-педагогічній роботі; на реалізацію практичних знань та вмінь у художньо-творчій діяльності; позитивно-емоційна – від самого процесу самостійної роботи, а також на продуктивність самореалізації в творчості.

Висновки... Слід зазначити, що в практиці вищої школи актуалізуються напрямки творчого підходу до процесу навчання. Все це забезпечує майбутньому фахівцеві широту орієнтування в професійній музично-педагогічній діяльності, глибину засвоєння спеціальних знань у галузі музичної культури, мобільність використання художньо-виразних засобів і прийомів в інтерпретації музичних творів, сформованість умілого застосування набутих знань та вмінь в нестандартних умовах музично-педагогічної діяльності.

Дієвість дидактичних умов у процесі формування творчих якостей у майбутніх учителів музики засобами музичного мистецтва дозволяє активно впливати на їх загальну музично-професійну підготовку.

Висунуті теоретичні положення підкреслюють, що розвиток творчих якостей у майбутніх учителів музики здійснюється на основі взаємодії двох процесів: засвоєння соціокультурного досвіду і застосування його у різних видах практичної художньо-творчої діяльності, і реалізується в безпосередньо практичній художньо-творчій діяльності, яка відбиває і суб'єктивний творчий потенціал педагога-музиканта, і рівень розвитку його творчих якостей.

Література

1. Абдуллин Е.Б. Теоретические и методические основы музыкального обучения в общеобразовательной школе : уч. пос. / Е.Б.Абдуллин. – М. : МГПИ, 1982. – 134 с.
2. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки : кн. для учителя / Л.Г.Арчажникова. – М. : Просвещение, 1984. – 111 с.
3. Семушина Л.Г. О профессиональных умениях и навыках / Л.Г.Семушина // Дошкольное воспитание. – 1976. – № 10. – С. 65-68.

Анотація

У статті розглядаються дидактичні умови розвитку особистісних творчих якостей студентів музично-педагогічних факультетів. Наголошується на значущості у навчальному процесі творчої діяльності, творчого пошуку, особистісно-орієнтованого підходу, варіативності, поєднання індивідуальних і колективних форм роботи.

Аннотация

В статье рассматриваются дидактические условия развития личностных творческих качеств студентов музыкально-педагогических факультетов. Акцент ставится на значимости в учебном процессе творческой деятельности, творческого поиска, личностно-ориентационного подхода, вариативности, объединения индивидуальных и коллективных форм работы.

Summary

Didactic conditions, the development of personal creative abilities of students of music and Pedagogical faculties are studied in the article.

Students` creative action, creative research, personal attitude, variation in the connection with individual and collective forms of the work are stressed on the necessity in education.

Ключові слова: дидактичні умови, оптимізація, музично-педагогічний, творчий, якості, художній, пошуковий, інтерпретація, мотивація.

Ключевые слова: дидактические условия, оптимизация, музыкально-педагогический, творческий, качества, художественный, поисковой, интерпритация, мотивация.

Key words: Didactic conditions, optimization, Music and Pedagogical, creative, abilities, art, research, interpretation, motivation.

Подано до редакції 24.10.2011.

УДК 378.147:784

©2012

Тарарак Н.Г.

ПИТАННЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі розвитку суспільства головним завданням вищої освіти в Україні є виховання особистості, спроможної реалізувати свій професійний потенціал на високому науковому та фаховому рівнях. Розбудова вітчизняної системи освіти актуалізує соціальне замовлення на педагогів, здатних втілювати в життя пріоритети моральності, гуманістичного світосприйняття й культури спілкування. Особливою мірою це стосується майбутнього вчителя музики, одним із визначальних